

DÔVODOVÁ SPRÁVA

A. Všeobecná časť

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky predkladá na rokovanie Hospodárskej a sociálnej rady Slovenskej republiky návrh zákona Občiansky zákonník (ďalej len „návrh zákona“).

Návrh zákona bol vypracovaný na základe

- Legislatívneho zámeru Občianskeho zákonníka (ďalej len „legislatívny zámer“), ktorý schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 13 zo 14. januára 2009 a ktorým zároveň uložila ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky predložiť na rokovanie vlády Slovenskej republiky paragrafové znenie návrhu zákona,
- Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky schváleného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 590 z 13. novembra 2023 a
- Plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2025 schváleného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 11 z 15. januára 2025.

Občianske právo je odvetvím práva, ktoré sa bytostne dotýka každého jedného človeka. Upravuje rodinné a statusové otázky, reguluje následky bežných, ale aj zásadných majetkových rozhodnutí v živote človeka. Jeho kvalitná štruktúra a obsah sú preto nevyhnutné na to, aby všetky tieto vzťahy fungovali riadne a správne, a aby boli v prípade sporov súdne rozhodnutia predvídateľné. Dobrá, zrozumiteľná a prehľadná úprava občianskeho práva tak zabezpečuje v medziľudských vzťahoch právnu istotu – a tým je do istej miery predpokladom pre pokojné a nekonzfliktné spolunažívanie v spoločnosti.

V súčasnosti platný Občiansky zákonník bol prijatý v roku 1964, a to s obsahom poplatným dobe svojho vzniku, tzn. ako taký je vystavaný okolo typických situácií socialistického života, čo sa prejavilo v neprirodzene zúženom právnom priestore pre slobodné rozhodovanie o vlastných záležitostiach. Dôsledkom je nielen stručná právna úprava, ktorá opomínala mnohé z klasických právnych inštitútov, ale aj príliš zjednodušujúci pohľad na právo ako na systém mantinelov pre realizáciu širokej slobody jednotlivca. Hoci v priebehu času boli niektoré jeho nedostatky odstránené, aj naďalej ostáva Občiansky zákonník v mnohých smeroch predpisom len pre základné, typové prípady. V dnešnej dobe, ktorá je charakterizovaná zložitou spoločenských a ekonomických vzťahov, však už takýto predpis nestačí. Jeho nedostatočná a príliš zovšeobecňujúca úprava totiž neraz buď neponúka žiadne riešenia pre komplikované situácie súčasného zložitého sveta alebo vedie k neuspokojivým riešeniam, ktoré už nezodpovedajú dnešným potrebám.

Cieľom predkladaného návrhu zákona preto je

- odstrániť relikty socialistického prístupu k súkromnému právu, t. j. odstrániť úpravu, ktorá je ešte aj v súčasnosti obsahom poplatná dobe svojho vzniku ako úprava, len pre základné, typizované situácie bez možnosti dispozitívnej odchýlky od kogentného znenia zákona,
- zmodernizovať súkromné právo zavedením chýbajúcich inštitútov, ktoré každá moderná európska právna úprava súkromného práva pozná a pracuje s nimi,
- pozdvihnúť význam autonómie vôle v takom význame, že nový Občiansky zákonník má byť nosným pilierom slobodného uváženia a voľby každého jednotlivca o tom, ako chce žiť a usporiadať si svoje životné situácie tak, aby ingerencia štátu do toho bola minimálna,

- zjednotiť podstatnú časť súkromnoprávnej úpravy odstránením duplicity právnej úpravy a presunom úpravy z osobitných predpisov do Občianskeho zákonníka všade tam, kde to dáva zmysel a prináša pridanú hodnotu,
- sprehľadniť a vyjasniť systém súkromného práva, a teda, lepšie prepojiť tú úpravu, ktorá zostane zachovaná v osobitných predpisoch s úpravou Občianskeho zákonníka a vyjasniť a zjednotiť vzťahy medzi nimi vrátane terminológie.

Výsledkom by mal byť nový Občiansky zákonník ako centrálny všeobecný kódex súkromného práva so širokým záberom, ktorý v sebe obsiahne úpravu čo najväčšieho rozsahu súkromnoprávných vzťahov, čím sa zabezpečí jednotnosť a prehľadnosť právneho systému. Táto centrálnosť a jednotnosť bude zároveň viesť k tomu, aby sa k prípadným zmenám pristupovalo citlivo spôsobom, ktorým sa zabezpečí súdržnosť a spojitosť systému občianskeho práva. V tejto súvislosti nový Občiansky zákonník zahŕňa najmä úpravu

- vybraných ustanovení prvej časti prvej hlavy a druhej časti Obchodného zákonníka,
- ustanovení prvej časti piatej hlavy Obchodného zákonníka o hospodárskej súťaži,
- tretej časti Obchodného zákonníka upravujúcej obchodné záväzkové vzťahy,
- ustanovení o vecných právach k bytom a nebytovým priestorom zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 182/1993 Zb. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov v znení neskorších predpisov,
- ustanovení licenčnej zmluvy zákona č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon v znení neskorších predpisov.

Príprava návrhu zákona bola zverená Komisii pre kodifikáciu nového Občianskeho zákonníka a súkromného práva (ďalej len „rekodifikačná komisia“), ktorá bola kreovaná ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky v roku 2023. Členovia rekodifikačnej komisie boli účelne vybraní tak, aby sa vytvorila rôznorodá skupina, v ktorej pôsobia odborníci z radov sudcov, advokátov, notárov, akademikov, expertov na právnu históriu či európske právo. Zastúpenie majú právni teoretici, aj praktizujúci odborníci. Okrem expertízy svojich stálych členov rekodifikačná komisia využila pri svojich prácach i názory a podnety ďalších expertov, ktorí pôsobia ako ad hoc členovia, či ako stáli členovia pracovných skupín pre jednotlivé oblasti súkromného práva, ako aj konzultácie s Národnou bankou Slovenska, Slovenskou bankovou asociáciou a Slovenskou asociáciou poisťovní.

Vo vzťahu k východiskovým princípom definovaným v legislatívnom zámere je osobitne dôležité uviesť, že po rozsiahlej odbornej diskusii rekodifikačná komisia dospela k záveru o nemožnosti absolútneho podriadenia budúcej právnej úpravy zásade „*superficies solo cedit*“. Predložený návrh zákona v tomto rozsahu teda predstavuje odklon od princípov definovaných a pre predkladateľa čo do obsahu predkladanej právnej úpravy záväzných v schválenom legislatívnom zámere. Vystavanie právnej úpravy nového Občianskeho zákonníka na uvedenej zásade by totiž predstavovalo ďalekosiahly zásah do vžitých konceptov, a ako taký by nerespektoval základnú nosnú axiómu predstavovanej rekodifikácie, ktorú je možné definovať a označiť ako *racionálnu kontinuitu*, t. j. racionálnu nadväznosť na už existujúcu právnu úpravu pri súčasnom zachovaní vžitej terminológie, pojmov a výrazov, a teda k zmenám dochádza iba v prípadoch, kde je to nevyhnutné. Navyiac sa v návrhu zákona precizujú ustanovenia, ktoré spôsobovali výkladové a praktické problémy, a to aj na základe reflexie rozhodovacej praxe súdov.

Predkladaný návrh zákona sa skladá zo siedmich častí. Pred samotným paragrafovým znením uvádzajú návrh zákona základné princípy, na ktorých je budovaný samotný návrh

zákona. Základné princípy tvoria rámec výkladových pravidiel, v súlade s ktorými majú byť aplikované a interpretované právne normy budúceho Občianskeho zákonníka.

Prvá časť návrhu zákona je venovaná úprave všeobecných inštitútov, konkrétne

- upravuje sa právna úprava predmetu súkromnoprávných vzťahov, definície ľudského tela a pojmu zvieratá, definície právneho úkonu, nakladanie s právnymi predmetmi,
- zavádza sa jednotná, trojročná všeobecná premlčacia doba,
- upúšťa sa od preferovania absolútnej neplatnosti právnych úkonov a pristupuje sa k preferovaniu platnosti tam, kde to korešponduje s vôľou konajúcich subjektov, pričom súčasne sa limituje autoritatívna ingerencia štátu prostredníctvom súdov vyhlasujúcich neplatnosť právnych úkonov sa na minimum,
- reaguje sa na kontinuálne narastajúci význam elektronickej komunikácie v právnom styku, precizuje sa úprava právnych úkonov v elektronickej podobe pri súčasnom zachovaní právnej istoty,
- prispôsobuje sa právna úprava premlčania moderným európskym trendom a zároveň sa výrazne zjednodušuje, súčasne sa navrhuje zjednotenie občianskoprávneho a obchodnoprávneho režimu premlčania a maximálne zjednotenie a zjednodušenie premlčacích lehôt,
- nahrádza sa relatívna neplatnosť inštitútom zrušiteľnosti s výraznejšou ochranou tretích strán konajúcich v dobrej viere,
- zjednocuje a zjednodušuje sa právna úprava zastúpenia, ktorá zároveň reaguje na mnohé problémy z aplikačnej praxe.

V oblasti právnej úpravy ochrany spotrebiteľa nedochádza k zmenám a ako taká ostáva v súlade s požiadavkami práva Európskej únie a vysokým štandardom ochrany slabšej strany.

V druhej časti návrhu zákona sa

- precizuje právna úprava fyzických osôb a opatrovníctva,
- prijíma základná úprava právnických osôb, ktorá doposiaľ s výnimkou obchodných spoločností absentovala, čo napr. prostredníctvom povinností štatutárnych orgánov posilní ochranu tretích osôb konajúcich v dobrej viere,
- prijíma koncepčná zmena pri prejave vôle právnickej osoby jej štatutárnym orgánom zo súčasného priameho konania na nepriame konanie (konanie v zastúpení), vrátane určenia typu zastúpenia, ktoré sa bude na zastupovanie právnickej osoby jej štatutárnym orgánom aplikovať,
- stanovuje základný štandard výkonu pôsobnosti členov orgánov právnických osôb platný pre všetky typy právnických osôb, pokiaľ osobitná právna úprava tento štandard neupraví odchyľne.

Tretia časť návrhu zákona po vyhodnotení uplatnených zásadných pripomienok je redukovaná na úpravu majetkových vzťahov medzi manželmi (spoločné imanie manželov), ktoré v zásade zrkadlí súčasný právny stav.

Štvrtá časť predkladaného návrhu zákona je venovaná úprave záväzkového práva, kde sa

- do výslovnej právnej úpravy zapracúvajú mnohé závery judikatúry, čo sprehľadní právny systém, zjednoduší občanom možnosť informovať sa o svojich právach a zvýši právnu istotu,
- zavádzajú inštitúty, ktoré v praxi fungovali, avšak vzhľadom na absentujúcu právnu úpravu boli vystavené právnej neistote (napr. prevod zmluvy, peňažná zábezpeka, jednostranné odpustenie dlhu),
- posilňuje ochrana tretích osôb a právneho styku v kontexte postupovania pohľadávok,

- ktoré je dôležité pre modernú ekonomiku,
- zavádza moderný a v iných právnych poriadkoch osvedčený jednotný systém následkov nesplnenia, ktorý sprehľadní a zjednotí následky porušenia všetkých typov zmlúv, pričom v súčasnosti je potrebné tieto následky hľadať v neúplnej úprave jednotlivých zmluvných typov,
 - v rámci procesu uzatvárania zmlúv zavádzajú inštitúty osvedčené v príbuzných právnych poriadkoch, ktorých úprava doteraz absentovala (napr. zodpovednosť za nepoctivé rokovanie, písomné potvrdenia ústnych zmlúv, kontrola štandardizovaných zmlúv),
 - upravujú mnohé sporné otázky týkajúce sa náhrady škody, najmä možnosť vopred sa vzdať nároku na náhradu škody, ktorá má byť v zásade prípustná v súlade s autonómiou vôle, ale nesmie chrániť úmyselných škodcov,
 - výslovne upravuje tzv. zastretý úrok z omeškania, ktorý v aplikačnej praxi spôsobuje problémy,
 - upravuje sporná otázka nemajetkových nárokov z porušenia zmluvy (napr. zrušenie svadobnej hostiny v posledný deň, kedy je len vrátenie zálohy zjavne neadekvátne),
 - rozširuje rozsah explicitne upravených skutkových podstát zodpovednosti za škodu a priznáva sa širší rozsah náhrady škody,
 - výslovne upravuje kontroverzná téma náhrady nemajetkovej škody sekundárnych obetí (napr. blízke osoby obete dopravnej nehody),
 - výrazne modernizuje úprava bezdôvodného obohatenia, nakoľko súčasná úprava nedáva odpovede na mnohé situácie praktického života, pričom novou úpravou tak dôjde k zvýšeniu právnej istoty,
 - zjednocuje občianskoprávna a obchodnoprávna úprava (odstraňuje sa dualizmus niektorých zmluvných typov ako kúpna zmluva či zmluva o diele),
 - kategorizujú záväzky z právnych úkonov (zmluvy o prevode vlastníctva, zmluvy o prenechaní veci na užívanie, zmluvy o konaní alebo výsledku konania, odvážne zmluvy, záväzky z právnych úkonov jednej osoby),
 - precizuje právna úprava darovacej zmluvy, obstarávateľských zmlúv, zmluvy o preprave,
 - menia vybrané ustanovenia v úprave nájomnej zmluvy, ktoré sú prekonané (upúšťa sa od nájmu nebytových priestorov) a dopĺňajú ustanovenia, ktoré si vyžiadala prax (prednájomné právo alebo všeobecná inflačná doložka),
 - zjednocujú jednostranné záväzky podľa súčasného Občianskeho zákonníka (verejná súťaž a verejný príslub) a podľa Obchodného zákonníka (sľub odškodnenia a obchodná verejná súťaž).

Piata časť návrhu zákona vymedzuje vecná práva, v rámci ktorých sa

- upravuje právna úprava držby,
- posilňuje dobromyseľnosť nadobúdania vlastníckeho práva k hnutelným veciam,
- konštruujú dva všeobecné spôsoby dobromyseľného nadobúdania práv budovaných na pozitívnej a negatívnej stránke materiálnej publicity katastra nehnuteľností,
- nerozlišuje podielové a bezpodielové spoluvlastníctvo, upravuje sa iba ekvivalent podielového spoluvlastníctva a
- nahrádza pojem práva k cudzím veciam pojmom obmedzené vecné práva.

V šiestej časti návrhu zákona sa

- presadzuje princíp autonómie vôle osoby poručiteľa,
- rozširujú právne úkony pre prípad smrti a zavádzajú sa nové delačné dôvody (dedičská zmluva) a nové právne inštitúty (odkaz, príkaz a správca dedičstva),

- rozširuje okruh zákonných dedičov v tretej skupine na potomkov súrodencov poručiteľa *ad infinitum* a vo štvrtej skupine tak, že ak nededí niektorý z prarodičov, nastupuje na jeho podiel na dedičstve reprezentácia do dvoch stupňov, zároveň dochádza k rozšíreniu okruhu zákonných dedičov, ktorým sa sleduje cieľ zníženia prípadov odúmrti,
- mení právna úprava závetu, vydedenia i úprava neopomenuteľných dedičov (povinný podiel za znižuje u maloletého potomka na 3/4 a u plnoletého potomka na 1/4),
- upravuje delenú zodpovednosť dedičov za pozostalostné dlhy a
- zavádza potvrdenie dedičstva a deľba dedičstva jedným uznesením súdu; pri dedičstvách s komplikovanou štruktúrou alebo s vyššou cenou môže potvrdenie dedičstva do spoluvlastníctva spôsobovať problémy, vytvára sa preto možnosť pre súd takéto dedičstvo autoritatívne vyporiadať.

Siedma časť návrhu zákona je typicky venovaná úprave spoločných, prechodných, záverečných a zrušovacích ustanovení.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná a súčasne je v súlade s právom Európskej únie.

Návrh zákona nie je predmetom vnútrokomunitárneho pripomienkového konania.

Návrh zákona sa netýka pôsobnosti miestnej územnej samosprávy a z tohto dôvodu nie je potrebné vyjadrovať sa k súladu návrhu zákona s Európskou chartou miestnej samosprávy.

Návrh zákona predpokladá účinnosť 1. júla 2027.

Predkladaný návrh zákona má pozitívne a negatívne vplyvy na podnikateľské prostredie a pozitívne a negatívne sociálne vplyvy. Predkladaný návrh zákona nezakladá žiadne vplyvy na rozpočet verejnej správy, limit verejných výdavkov, informatizáciu spoločnosti, služby verejnej správy pre občana, manželstvo, rodičovstvo a rodinu ani na životné prostredie.

Predkladateľ vo vzťahu k nevyhnutnosti následných novelizácií súvisiacich osobitných právnych predpisov a spracovania ich legislatívne-technickej podoby tak, aby táto mohla sprevádzať predkladaný návrh zákona uvádza, že ich návrh nemôže predložený materiál sprevádzať z praktických dôvodov. Základným predpokladom pre ich spracovanie je ustálené znenie návrhu Občianskeho zákonníka. V situácii neustále sa meniacej textácie návrhu zákona, nie je možné od predkladateľa dôvodne požadovať spracovanie tak rozsiahleho materiálu, pri príprave ktorého je nevyhnutne potrebná vysoká miera súčinnosti vecných gestorov príslušných regulácií. Uvádzacia novela osobitných právnych predpisov je samozrejme v nadväznosti na predpokladaný ďalší priebeh legislatívneho procesu k návrhu Občianskeho zákonníka plánovaná, a to v termínoch podľa návrhu uznesenia vlády Slovenskej republiky.

Návrh zákona bol predmetom riadneho medzirezortného pripomienkového konania, ktoré prebiehalo v čase od 30. septembra 2025 do 1. decembra 2025 a na rokovaní Hospodárskej a sociálnej Slovenskej republiky sa predkladá s rozpormi.